

## PAIKALLISEN SOPIMISEN NYKYTILA JA EDISTÄMISTOIMENPITEET 1.2.2017 ALKAEN VALTIOLLA

### 1. Taustaa

#### *Paikallinen sopiminen valtiosektorilla*

Virastotason neuvottelu- ja sopimustoiminnassa noudatetaan ns. jatkuvan neuvottelun periaatetta, jonka mukaan osapuolet voivat sopimuskauden aikana tarkoituksenmukaisella tavalla tarkastella esiin tulevia sopimusten kehittämistarpeita ja neuvotella niistä. Valtion virka- ja työehtosopimus määrittää virastotason ja paikallisen virka- ja työehtosopimuksella sopimisen edellytykset ja puitteet. Tämän lisäksi on huomioitava, että virastotason ja paikallisesta sopimisesta virka- ja työehtosopimuksella on määräyksiä myös valtion virkaehtosopimusasioiden pääsopimuksessa sekä muissa keskustason virka- ja työehtosopimuksissa jäljempänä selostetussa laajuudessa.

Hallinnonalan neuvotteluviranomaisen tekemällä tarkentavalla virkaehtosopimuksella ja viraston työehtosopimuksella voidaan sopia niistä asioista, joita varten on sovittu tämä mahdollisuus keskustason sopimuksessa (ns. sopimusaukko) tai tämä mahdollisuus perustuu välittömästi lain säännökseen, ja siihen on annettu tarvittava neuvottelumääräys.

Näin ollen palkkausten ja muiden palvelussuhteen ehtojen osalta voidaan neuvotella ja sopia varsinkin samoista asioista, joista kullakin sopimusallalla on ennestään ollut sovittuna virka- ja työehtosopimuksin. Keskeisiä tällaisen sopimisen kohteita ovat virastojen palkkausjärjestelmät, vpj:n kehittäminen ja virastotason neuvottelujen piiriin kuuluvat tuloksellisuutta edistävät työaikaratkaisut.

Viraston tarkentavaa virkaehtosopimusta tai työehtosopimusta ei saa tehdä siten, että sopimuksesta aiheutuisi valtiolle lisäkustannuksia. Virka- ja työehtosopimusten rahoitus katetaan kunkin alan paikallisesti toteutettavilla sopimuserillä.

Tarkempi kuvaus paikallista sopimista koskevista määräyksistä valtion yleisessä virka ja työehtosopimuksessa, työajoista tehdyssä virka- ja työehtosopimuksessa, vuosilomista tehdyssä virka- ja työehtosopimuksessa ja matkakustannustenkorvaamisesta tehdyssä virka- ja työehtosopimuksessa on tämän kirjeen liitteenä.

#### *Valtion talous*

Valtioneuvoston antaman päätöksen nojalla julkisen talouden suunnitelma ja siihen sisältyvä valtionalouden kehyspäätös sekä kuntatalouden menorajoite on kuvattu valtioneuvoston selonteossa julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2017 – 2020.

Hallitusohjelman liitteessä 6 päätettiin hallituskaudella toteutettavista julkisen talouden sopeutustoimista. Valtionalouden osalta hallitusohjelman

liitteeseen sisältyy mittavia säästötoimia sekä joitakin menolisäyksiä, jotka kummatkin ovat luonteeltaan pysyviä.

Työmarkkinakeskusjärjestöjen kilpailukyksopimusta koskevan neuvottelutuloksen edellytyksenä on, että muiden alakohtaisesti neuvoteltavien kilpailukykyä parantavien toimien ohella alakohtaisella sopimisella pyritään edistämään paikallista sopimista virka- ja työehtosopimuksilla.

Valtion neuvottelutulos syntyi 31.5.2016 ja siinä sovittiin selviytymislausekkeesta ja luottamusmiesten paikallisten toimintaedellytysten turvaamisesta sekä tuettiin paikallista sopimista sitä koskevin kirjauksin.

## **2. Kilpailukyksopimus**

### *Työmarkkinakeskusjärjestöjen neuvottelutulos kilpailukyksopimuksesta 29.2.2016*

Kilpailukyksopimuksen edellyttämän työmarkkinaratkaisun tavoitteena on parantaa suomalaisen työn ja yritysten kilpailukykyä, lisätä talouskasvua ja luoda uusia työpaikkoja. Sopimus tukee samalla julkisen talouden sopeuttamista.

Työmarkkinakeskusjärjestöt ovat yhtä mieltä siitä, että työehtosopimuksissa tulee edistää paikallista sopimista ja parantaa siinä yhteydessä henkilöstön edustajien toimintaedellytyksiä. Keskusjärjestöt pitävät tärkeänä, että työehtosopimusosapuolet neuvottelevat siitä, miten paikallisen sopimisen edellytyksiä voidaan lisätä alakohtaisissa työehtosopimuksissa ja ottavat työehtosopimuksiinsa määräykset seuraavista paikalliseen sopimiseen liittyvistä asioista ottaen huomioon alakohtaiset tarpeet ja edellytykset:

1. Selviytymislauseke työnantajan toiminnan ja työpaikkojen turvaamiseksi työehtojen sopeuttamisen avulla, kun työnantaja joutuu taloudellisiin vaikeuksiin, jotka johtaisivat työvoiman käytön vähentämiseen.
2. Luottamusmiesten toimintaedellytysten kehittäminen paikallisen sopimisen mahdollisuuksien lisäämistä vastaavasti
3. Paikallisen sopimuksen voimaantulo ilman liittotason hyväksyntää
4. Mahdollisuus ottaa käyttöön työaikapankkijärjestelmä.

## **3. Valtion kilpailukyksopimuksen paikallista sopimista koskevat erityiset määräykset**

### 1. Selviytymislauseke

Valtion työmarkkinalaitos ja valtion pääsopijajärjestöt ovat sopineet osana kilpailukyksopimusta selviytymislausekkeesta. Selviytymislauseke on valtion yleisen virka- ja työehtosopimuksen allekirjoituspöytäkirjassa 11 §:ssä.

## 11 § Selviytymislauseke

### *Yhteistoiminta ja sopeuttamiskeinot valtion viraston kohdatessa taloudellisia vaikeuksia*

Jos valtion virasto on joutunut tai joutumassa sellaisiin taloudellisiin vaikeuksiin, jotka johtaisivat työvoiman käytön vähentämiseen, virastotason osapuolet voivat käynnistää tarkastelun taloudellisista vaikeuksista sekä niihin sopeuttamisen keinoista. Aloitteen tarkastelusta voi tehdä virastotason sopijaosapuoli. Tarkastelun osapuolet voivat tarvittaessa pyytää keskustason osapuolten tukea asian käsittelyssä. Jos tässä tarkoitettuja taloudellisia vaikeuksia koskevat koko valtionhallintoa tai merkittävää osaa siitä, voidaan keskustasolla tehdä vastaava tarkastelu valtion työmarkkinalaitoksen tai valtion pääsopijajärjestön aloitteesta.

### *Selviytymissopimuksen käyttö*

Mikäli osapuolet katsovat, että taloudellisista vaikeuksista pystytään selviytymään ilman lomautuksia tai irtisanomisia muiden turvaavien toimien lisäksi palvelussuhteen ehtojen väliaikaisen sopeuttamisen avulla, voidaan sopeuttamistoimenpiteistä sekä niiden täsmentämisestä ja toteuttamisesta sopia virastokohtaisilla tarkentavilla virkaehtosopimuksilla ja työehtosopimuksilla enintään vuodeksi kerrallaan. Osapuolten on informoitava keskustason osapuolia (koordinaatioryhmä) ennen sopimusneuvottelujen aloittamista.

Palvelussuhteen ehtoihin tehdyt muutokset ovat väliaikaisia eikä virastokohtaisen sopimuksen piirissä olevaa henkilöstöä sen sopimuskauden aikana irtisano- ta tai lomauteta. Mikäli työnantaja kuitenkin joutuu lomauttamaan tai irtisano- nomaan henkilöstöään virastokohtaisen sopimuksen voimassa ollessa, siinä so- vitut palvelussuhteen ehtoja koskevat etuuden muutokset palautetaan takautu- vasti ilman aiheetonta viivytystä henkilöstölle täysimääräisenä.

### *Luottamusmiesten asema selviytymislausekkeen soveltamisessa*

Valtion yleisen virka- ja työehtosopimuksen liitteessä 2 on sovittu periaatteet luottamusmiesten ajankäytöstä ja tietojen saannista. Ennen kuin selviytymis- lauseketta ryhdytään soveltamaan, työnantajan on sovittava luottamusmiehen kanssa tarvittavan ajan käytöstä ja tietojen saannin yksityiskohdista.

Jokaisella viraston sopijaosapuolella on oikeus nimetä yksi viraston luotta- musmies, jolla on läsnäolo- ja puheoikeus viraston johtoryhmässä (vast.) sen käsitellessä sopeuttamistoimien perusteena olevia taloudellisia vaikeuksia ja niiden johdosta tarvittavia toimenpiteitä.

Tämä pykälä tulee voimaan, kun kilpailukyky sopimuksen 6. kohdassa sovitut työntekijöiden työttömyysturvan ja palkkaturvan tason turvaavat lakimuutok- set ovat voimassa.

## 2. Luottamusmiesten toimintaedellytykset

Luottamusmiesten asemaa ja toimintaedellytyksiä koskevat määräykset sisältyvät valtion yleisen virka- ja työehtosopimuksen liitteeseen 2. Jokaisella virastolla ja laitoksella on mahdollisuus sopia luottamusmiesten ajankäytöstä mainitun liitteen tarkoittamalla tavalla. Tämän lisäksi YT-ryhmän jäsenten ajankäytöstä ja oikeuksista sekä tiedonsaannista on säädetty valtion YT -laissa (Laki yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa 1233/2013).

Selviytymislausekkeessa on sovittu luottamusmiestenoikeudesta osallistua virastojen ja laitosten johtoryhmien (tai vastaavien toimielinten) kokouksiin selviytymislausekkeen tarkoittamisissa tilanteissa ja sen nojalla tehdyn tarkentavan virkaehtosopimuksen tai työehtosopimuksen voimassaoloajan. Luottamusmiehillä on johtoryhmien (ja vast.) kokouksissa läsnäolo ja puheoikeus.

## 3. Paikallisen sopimuksen voimaantulo

Valtion virka- ja työehtosopimusten hyväksymisestä on säädetty ja määrätty erikseen. Silloin kun paikallinen sopimus toteutetaan valtiosektorilla virastokohtaisena tarkentavana virkaehtosopimuksena ja/tai viraston työehtosopimuksena hyväksyminen tapahtuu em. tavalla säädetyn menettelyn mukaisesti. Ennen virka- ja työehtosopimusten voimaantuloa valtiovarainministeriön tulee hyväksyä neuvottelutulos. Yksilökohtaiseen sopimiseen eikä muuhun paikalliseen sopimiseen, joka ei tapahdu virka- tai työehtosopimuksilla, ei liity erillisiä hyväksymismenettelyjä.

## 4. Työaikapankkien käyttöönotto ja paikallinen sopiminen

Valtion työajoista tehdyssä keskustason virka- ja työehtosopimuksessa on sovittu työaikapankkijärjestelmästä säännöllisen työajan kohdentamiseksi (7 §) ja työaikakorvauksiin perustuvasta työaikapankista (7a §). Työaikapankkien käyttöönotosta voidaan jo nykyisin sopia virastotasolla ja eräissä tilanteissa päättää niiden käyttöönotosta myös työnantajan päätöksellä kokeiluna 12 kuukauden ajaksi.

Paikallisen sopimisen mahdollisuuksia parannetaan valtiolla 31.5.2016 saavutetun neuvottelutuloksen mukaisesti lisäksi seuraavin tavoin:

- työaikapankkien käyttöä edistetään siten, että yhä useammalla olisi paikallisesti mahdollisuus käyttää työaikapankkeja työkuormituksen tasaamiseen. Sopimukset ovat mahdollistaneet työaikapankit valtiolla jo noin 20 vuotta.
- valtiolla sovittiin myös uusista paikallistason sopeutuskeinoista virastojen kohdatessa taloudellisia vaikeuksia, kuten neuvottelutuksen allekirjoittamispöytäkirjan 11 §:n selviytymislausekkeen yhteydessä todetaan. Tärkeää on, että virastojen johdolla on nykyistä enemmän vaihtoehtoja löytää luottamusmiesten kanssa keinoja talouden vakauttamiseksi ja toisaalta luottamusmiehillä on entistä paremmat toimintaedellytykset niissä tilanteissa.